

MAMLAKATIMIZDA ELEKTRON TIJORATNI RIVOJLANTIRISHNING
AHAMIYATI

M.Obilov

Jizzax politexnika instituti
Iqtisodiyot va menejment kafedrası o'qituvchisi

Z.Rasulova

Jizzax politexnika instituti
Kibersport fakulteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda elektron tijoratning hozirgi rivojlanish holati, uni takomillashtirish zarurati va iqtisodiyotdagi roli tahlil qilinadi. E-tijoratning iqtisodiy samaradorligi, raqamli infratuzilmaning rivojlanishi, tadbirkorlikni kengaytirishdagi o'rnini va aholining istifodasi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: elektron tijorat, raqamli iqtisodiyot, onlayn savdo, to'lov tizimlari, logistika, elektron to'lovlar.

Annotation: This article analyzes the current state of e-commerce development in Uzbekistan, the need for its improvement, and its role in the national economy. It justifies the economic efficiency of e-commerce, the development of digital infrastructure, its impact on entrepreneurship, and its benefits for the population.

Key words: e-commerce, digital economy, online trade, payment systems, logistics, electronic payments.

Globalashuv va raqamli texnologiyalar asrida elektron tijorat (e-tijorat) jahon iqtisodiyotining eng tez o'sayotgan sohalaridan biriga aylandi. Jahon tajribasida e-tijorat platformalari nafaqat yirik kompaniyalar, balki kichik bizneslar uchun ham muhim imkoniyatlar yaratmoqda. O'zbekistonda ham elektron tijoratni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Raqamli xizmatlar, onlayn savdo va elektron to'lov tizimlari orqali iqtisodiy faollikni oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va ichki bozorni kengaytirish imkoniyatlari mavjud.

Elektron tijorat tushunchasi va turlari

Elektron tijorat — bu tovar va xizmatlarni internet orqali sotish va xarid qilish jarayonidir. U quyidagi asosiy shakllarda amalga oshiriladi:

- **B2B (business-to-business)** – korxonalar o'rtasida savdo;
- **B2C (business-to-consumer)** – korxonadan iste'molchiga;
- **C2C (consumer-to-consumer)** – foydalanuvchilarning o'zaro savdosi;
- **C2B (consumer-to-business)** – iste'molchilarning biznesga takliflari.

Har bir turdagi e-tijorat shakli alohida infratuzilma va yondashuvlarni talab etadi.

O'zbekistonda elektron tijoratning rivojlanish holati

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash borasida bir qator qarorlar qabul qilinmoqda. Jumladan:

- "Elektron tijorat to'g'risida"gi qonun;
- "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi;
- Onlayn to'lov tizimlari va mobil banking xizmatlarining kengaytirilishi.

Hozirda **Uzum Market**, **OLX.uz**, **ZoodMall**, **Apelsin** kabi platformalar faoliyat yuritmoqda. Shu bilan birga, mahalliy kichik tadbirkorlar ham ijtimoiy tarmoqlar orqali mahsulotlarini sotish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Elektron tijoratning afzalliklari va iqtisodiy samaradorligi

E-tijoratning mamlakatimiz iqtisodiyotiga qo'shadigan asosiy hissalar quyidagilardan iborat:

- **Tadbirkorlik uchun yangi bozorlar ochiladi;**

- **Xarajatlar kamayadi:** savdo joyi va xizmat ko'rsatish xarajatlari sezilarli darajada qisqaradi;
- **Vaqt tejaladi:** xarid va savdo jarayonlari tez amalga oshiriladi;
- **Raqobat kuchayadi:** bu esa sifat oshishiga olib keladi;
- **Soliq tushumlari ortadi:** rasmiy savdo tarmog'ining kengayishi byudjetga ijobiy ta'sir qiladi.

Elektron tijoratni rivojlantirishdagi muammolar

O'zbekistonda e-tijoratni keng yoyish uchun quyidagi to'siqlar mavjud:

- Internet infratuzilmasining ba'zi hududlarda pastligi;
- Logistika va yetkazib berish tizimlarining cheklanganligi;
- Bank kartalari va elektron to'lov vositalaridan foydalanish madaniyatining yetarli emasligi;
- Internet firibgarligi va axborot xavfsizligi bo'yicha ishonchsizlik.

Rivojlantirish yo'nalishlari va takliflar

- **Internet infratuzilmasini rivojlantirish:** tezkor va barqaror internet xizmatlarining ommaviyligi.
- **Kuryer va logistika tizimlarini kengaytirish:** yetkazib berish xizmatlarini har bir hududga yetkazish.
- **Raqamli savodxonlikni oshirish:** aholiga e-tijoratdan foydalanish bo'yicha treninglar.
- **Huquqiy va institutsional bazani mustahkamlash:** onlayn shartnomalar va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini kuchaytirish.
- **Startaplar va IT kompaniyalarni qo'llab-quvvatlash:** soliq imtiyozlari va grant dasturlarini joriy etish.

Xulosa. Elektron tijorat – zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas bo'lagi bo'lib, O'zbekistonda ham uni rivojlantirish orqali ichki savdo faoliyatini faollashtirish, kichik biznesni kengaytirish, raqamli iqtisodiyotni mustahkamlash mumkin. Buning uchun muhim omillar — raqamli infratuzilma, qonunchilik, aholining savodxonligi va biznes muhitini yaxshilashdir. Yaqin yillarda mamlakatimizda e-tijoratning salmog'i oshib borishi iqtisodiy o'sish va innovatsion taraqqiyotga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori PQ-4699-son, 2020-yil 28-aprel.
2. O'zbekiston Respublikasi "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonuni, 2004-yil.
3. Raqamli O'zbekiston – 2030 strategiyasi.
4. Meliyev O. "Elektron tijorat asoslari", Toshkent, 2022.
5. Jahon banki – "Digital Economy Report 2023".
6. UNCTAD – "E-Commerce and Development Report 2022".
7. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi.
8. www.mininfocom.uz – Raqamli texnologiyalar vazirligi rasmiy sayti.